Annamari Asikainen, neuvotteleva virkamies, Sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja tasa-arvo-osasto, tasa-arvoyksikkö
5.5.2025

JTS 2026-2029, tasa-arvoyksikön lausunto Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2026-2029 ei ole sisällytetty arviota sukupuolivaikutuksista tai vaikutuksista sukupuolten tasa-arvon edistämiseen.

Tasa-arvoyksikkö arvioi, että 23.4.2025 julkaistuissa kehysriihipäätöksissä saattaa olla sukupuolivaikutuksia mm. seuraaviin päätöksiin liittyen: omaishoidon ja perhehoidon palkkiotason nostaminen, vammaispalvelulain muuttaminen PeV:n elämänvaihetta koskevien linjausten mukaiseksi, muutokset kotihoidon tukeen, yli 65-vuotiaiden valinnanvapauskokeilu (kelakorvaukset), väestöpoliittisen ohjelman toimeenpano, verotuksen muutokset. Näiden jatkovalmistelussa sukupuolivaikutusten arviointi olisi tärkeää.

Kehyspäätöksen mukaan myös valtionavustuksia vähennetään ja pääosa säästöstä kohdistuu opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloille. Avustuksia hakevien joukossa on mm. merkittävää osallisuus-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tekeviä järjestöjä. Vähennykset heikentänevät siten myös sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyötä yhteiskunnassa.

Vuosittaisen talousarvion valmistelussa ministeriöt tekevät yhteenvetotarkastelun sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Tarkastelussa tulee VM:n ohjeiden mukaisesti kiinnittää huomiota sukupuolten tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen. Vuoden 2025 talousarvioehdotuksessa kaikilla ministeriöillä oli tasa-arvoyhteenveto, jonka perusteellisuudessa oli vaihtelua. Vuoden 2026 talousarvioehdotusten tasa-arvoyhteenvetoja voidaan arvioida elokuussa, kun budjettiesitys julkaistaan.

Joitakin nostoja sukupuolten tasa-arvoon liittyen voidaan kuitenkin tehdä jo nyt.

Naisiin kohdistuvan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy on keskeinen tavoite mm. Orpon hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa. Vuoden 2025 aikana valmistellaan uusi Naisiin kohdistuvan ja lähisuhdeväkivallan torjunnan (Istanbulin sopimuksen) toimeenpanosuunnitelma vuosille 2026–2033. Vuodelle 2026 valtion rahoitukseen turvakotitoiminnan menoihin varataan 27,55 milj. euroa ja palveluiden saavutettavuutta pyritään vahvistamaan, mikä edellyttää nykyisen rahoitustason kasvattamista. Myös tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön sekä lapsiin kohdistuneiden seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksien selvittämisen järjestämisestä koskevan lain uudistamisesta johtuviin kustannuksiin osoitetaan rahoitusta vuodelle 2026 (ns Barnahus-malli). Seritukikeskukset auttavat täysi-ikäisiä seksuaaliväkivaltaa kohdanneita hyvinvointialueiden omalla rahoituksella.

Monet **hyvinvointialueiden** toimintaan ja rahoitukseen liittyvät muutokset voivat olla relevantteja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta (esim. sosiaalihuollon palveluvalikoiman muutokset). Hyvinvointialueilla on lakisääteinen velvollisuus laatia suunnitelmat yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. THL:n selvityksen mukaan useimmilla alueilla suunnitelmien laadinta oli kesken ja suunnitelmat valmistumassa 1-2 vuoden sisällä.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi 23.9.2024 arviomuistion **sosiaaliturvalainsäädäntöön** liittyvien hallituksen esitysten ja säädösten yhteisvaikutuksista. Muistion perusteella muutosten merkittävimmät negatiiviset vaikutukset näyttävät kohdistuvan erityisesti pienituloisiin ja julkisia palveluita paljon käyttäviin. Esimerkiksi asumistukeen ja työttömyysturvan työssäoloehtoon tehtävät muutokset kohdistuvat enemmän naisiin, jotka työskentelevät miehiä useammin määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset painottuvat pienituloisiin, kuten yksinhuoltajiin, jotka ovat useimmiten naisia, sekä ikääntyneisiin, joissa naiset myös ovat enemmistönä.

Myös **sairauspäivärahan muutoksilla** (HE 123/2024) arvioidaan olevan erilaisia vaikutuksia miehiin ja naisiin. Muutos vaikuttaisi useampaan naiseen kuin mieheen, koska sairauspäivärahan saajista 80 000 (41 %) on miehiä ja 113 000 (59 %) naisia. Päiväkohtainen muutos kohdistuu kuitenkin miehiin enemmän kuin naisiin, mikä osittain kytkeytyy sukupuolittuneisiin työmarkkinoihin (ml. palkkaerot). Miesten sairauspäivärahakaudet ovat lisäksi keskimäärin pidempiä kuin naisilla, jolloin euromääräinen vaikutus on keskimäärin suurempi miehillä kuin naisilla. Vuoden aikana tämä tarkoittaa keskimäärin noin 497 euron heikennystä nykytilaan verrattuna, 615 euroa miehillä ja 413 euroa naisilla.

Hallituskausilla 2015-2019 ja 2019-2023 valmisteltiin erillinen **arviointi hallituskauden talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista.** Näiden arviointien perusteella voidaan todeta, että vaikka yksittäisten talouspoliittisten päätösten vaikutukset saattavat olla pieniä, voivat ne erityisesti kasautuessaan vaikuttaa sukupuolten tasa-arvoon. Nykyisellä hallituskaudella on toteutettu esimerkiksi laajoja rakenteellisia työmarkkinauudistuksia, joilla näyttäisi olevan negatiivisia yhteisvaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon työmarkkinoilla ja naisten toimeentuloon.

Tasa-arvoyksikkö toteaa, tasa-arvolakiin nojaten, että viranomaisen velvollisuus on edistää sukupuolten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan (4§). Julkisen talouden suunnitelmaa toimeenpantaessa on erittäin tärkeää, että budjettilakeja valmistellessa arvioidaan lakien sukupuolivaikutuksia, jotta kielteisiä vaikutuksia voitaisiin vähentää ja välttää.